

A Kolozsiak)*

(Elbeszélés a múlt századból)

I.

– Hejh, földi! micsoda vén kastély az ottan? – kérdém kocsisomtól, amint Zemplén és Szabolcs között a Holt-Tiszának mocsáros partján utazva, a mérföldekre terjed Rétköz közepéből egy düledező tornyos úrilaknak fakó falai tettek szemeimbe.

– Nem jó hely az, uram – dörmögött a kocsis.

3 – Miért? – sürgetém felgerjedt kíváncsisággal, – ki a gazdája, mi a neve annak a fészeknek?

– Ne szóljunk többet arról, mert úgy segéljen baj ér – válaszolt emberem, s lovait megvagdosta, minden kérdésem dacára konok hallgatásban maradt.

5 Végre néhány itce borígérete mégis meglágyította szívét, s miután aggódva néhányszor körültekintett s meglágyította lovai járását, mintegy súgva mondá: „Az a Kolozsiak háza”, – s nagy hirtelen a Barkóczi nevet mormogta el háromszor fogai között, mintegy ellenszeréül az elbűvölő mondat gonosz hatásának.

Többet nem szólt, s úgy tartom, nem is tudott, a tárgyról.

7 Estvére Tokajba értem, mindig e sajtószerű eseményen tépelkedve. Itt azonban segítségemre jött a költő két frigyese: a véletlen s a képzelet tündéré. Amaz unalmamban egy szögletbe vezetett, hol nagy halom hányt-vetett papír között, mit gazdája alkalmasint szalonna, paprika, dohány s más egyéb begöngyölítésére szánt volt, néhány napló-töredéket játszott kezembe, melyben a Kolozsi név többször előfordult; emez egységet s életet öntött a szaggatott részekbe, s így tákoltam össze a történetet, melyhez már nem tudom, melyik tündér tart nagyobb jogot. Elég erőteljes öntés belé a költészet, hogy életét feltartsa az elsüllyedés ellenében, vagy a véletlen követelendő vissza részét oda, honnan azokat kihalásztam.

* *
*

Történetünk idején a sötét tekintetű házban még sötétebb tekintetű úr lakott, pedig a ház hasonló volt a halál honához.

Ablakai a mérföldekre terjedő lápos Rétközre néztek, körülte kert terült el, de minő kert?! A legsivatagabb pusztaság nem oly gyászos hatású eltemetve, mint hol hajdani fény, nagyság és élet felett trónol az enyészet. Amott a halál él, itt az élet haldoklik. Amott az ember nem keres más enyészetnél, s az élet minden kis nyoma megörvendezteteti; itt az ember rokon életet keres, és saját életerébe egy-egy döfés, ha a hajdan viruló arcon rothadás kéklik, a véres koponyáról foszladoz a haj, s a csábos természet iszapjából csontok merednek elő. A kert útjai dudvával borítva, lugasai összedüledezve kígyók fészkeül szolgálnak, halastava békanyállal bevonva, kákát terem, félig elmerült csónakja felül van benne, s a körülte hajdan mosolygó rét ingoványává süllyedt.

10 A ház felé magas platán fák sora vezet, bignonia- és jázmincsoportozatok terülnek körülte, de ágaikat nem eleveníti az éltető zöld; szárazon meredeznek nyárközepén, s a lány szellő nem sugdos andalító dalokat közöttük, csak egymáshoz csörteti őket, mint halotti vázvelel tlen csontjait.

* Barkóczi, Barkóczi, Barkóczi. Szerk.

Átellenben a hajdan ékes kerti lak feldúlt maradványai állnak: itt-ott még látszanak az ablakok színes üvegei, kivehetők az ékes faragványú párkányzatuk festői alakjai; de roppant hasadások körül, lehullva a festék, míg a csarnokban ledölvé hevernek a csonkított görög istenek, a márvány kandalló beroskadt, s a horpadozó fedélen keresztül csak pusztulást világít meg a beömlő napsugár. E kerti lak s ház közötti téren még ismerhetők a virágágyak helyei, de nincs rajtuk virág, csak buja bozót tenyész; még állnak a virágpalcok, még cserepek is vannak rajtuk, de ezekben kóró van, vagy gaz zöldül. Középen szökőkút medre penészklik, a víz nem szökik többé . . .

A düledező udvarkerítés kapujának rozsdás zárát; számarkenyér s maszlag lepi a tért, még út sincs a füves csarnokba. Pókhálós folyosón jut az ember szobáról szobára, pusztaságról pusztaságra, s nincs semmi más, mi a lehangolt lélekre felrázóan hatna, mint a hulladozó falakról visszahangzó lépés – egész be a torony-szobáig. Itt van a házi úr. Magas szikár férfiú, arcát halottnak tartanád, ha szemében nem villogna sötét tiszta. Szobájában egyszer ágy, íróasztal s egy szék áll. Miért is állna kettő? Hozzája nem fordul más vendég, mint a múlt idők emlékezete, ajtaján csak a fergeteg kopogtat, magányát csak a bánat osztja meg, és ez lelkében oly igen megfér. Íróasztalán tündérszép női arckép töredéke áll, legnagyobb része annak is el van égve. Egy szögletben rozsdás kard s hosszú puská hever, egyéb semmi, sehol! A házi úr Kolozsi Márk. Összefont karokkal, szeméit a lába elttélettelenül fekvő ebre mereszti.

13 – Hát téged is utolért sorsom kiengesztelhetetlen átka, hűb – mond halkán. – Csapás csapásra, veszteség veszteségre és e nyomorult szív nem tudja elfeledni a szeretetet. Gyalázat rád, ember, te önzés netovábbja! Tudod, hogy szereteted, mint Tézeusz pajzsán a borsvös fej, kikerülhetetlen vészt hoz mindenre; tudod, hogy hasonló lettél a szoborrá merevült mesei emberhez, kinek csak szíve dobog még, de vágyainak tárgyát soha el nem éri: és mégis, és mégis mindig újra meg újra szeretsz, hogy újra halált hozz mindenre; hogy újra veszíthess.

Jöjj, jöjj hűb! Sok, amit veszíték életemben, kacagna ki hallaná, hogy mégis téged kísérek legbánatosabban sírodba. Pedig így van; dús kincstárból a ragyogó gyémánt nem oly pótolhatatlan veszteség, mint az éhség üres kamrájából az utolsó falat kenyér. Sírodba felfordítva dobhatom az életöröm címerét, te voltál az utolsó láncszem, mely ahhoz csatolt.

15 E szókkal felemelte az ebet és kiballagott.

II.

A Rétköz, melyre Kolozsi uram ablakai nyílnak, egyetlen látvány a maga nemében. Megátkozott vidéknek tartanád, melyen halál- és étellel zójátékot egy szeszélyes tündér. Mértföldeket borítja a víz, susogó nádtól lepve, száz évi növényzet rohad gyökerén, alapjául szolgálva az újnak. Itt-ott, sajátságos utcaként, sebes folyó ér szalad, másutt tiszta tó áll a vízország közepette, és a tavon, mint megannyi smaragdsziget, úszó lápok járnak, rakottya- s égerbokrokkal hátaikon, s hajóként követik a szelek szeszélyes játékát. Majd nagy szárazzá tolulva össze, állják el a sajka megszokott útját, majd ismét, messze kerülve egymást, új meg új alakot kölcsönöznek a vidéknek. Széleiben a villós fény mótely torzsa, bürök és ördögborda tenyész, s emlény-virág csoportozatok rengnek a víz színén. A finom alkotású békalencse, a vízitöknek alulról felnyúló indáival s a víz színére simuló kövér leveleivel s nagy fehér virágaival, a sárga vízi liliom, a hosszú zsinórra fűzött, jukka alakú kolokány, a szegletes sulyom, s más szeszélyes növényalakok tömkelege tölti el a többi vízországot, fenéktől színig.

17 De ez ország lakói is méltók országukhoz, melyet nem irigyeltek senki. Ott a meggy lőt gazon fényes szem vízi-kígyók sütköznek egymáshoz fonódva, színes gyík surran itt a száraz nád között, s lapp alatt szomorú kuruttyolása hallik a békáknak; míg amott ezer nem szárnyasak

borítják el a lápot, itt fészkelve háborítlanul. S mid n a káratonája pocskolva csap le a vízbe, napban ragyogtatja ezüst ékét a kócsagos gém, vijjongva kering a bíbic, s lest forral a halászmadár; mid n alkonyatkor gágogva megy legelni a vadlúd, ruca, s féllábon hallgatja a tóparton a száznem gém, ha a nádiveréb hangicsálni kezd és a bölömbikának rémes hangjától felretten a szárcsa: némi élet ömlik a vízország nyomasztó csendjébe, bár e sajátszer élet nem kevésbé nyomasztó.

Egyes dombosabb helyek állnak itt-ott, menten a vízt l. Ilyen állott Kolozsi uram házával átellenben is, a parttól mintegy hatvan ölnyire, ennyivel beljebb ismét egy más, magasabb és fejedelmesebb. Alja s r , magas náddal volt ben ve; a domb túlsó felén egyszer kis hajlék állott, halászházhoz hasonló, el tte néhány virágágy, felt n tisztaság, mindannyi bizonyítékául szolgáltak lakosai nemesb, m veltebb ízlésének.

A fentebb leírt jelenet után néhány nappal e dombtet n egy úri n állt, a régi bájnak félreismerhetlen nyomai voltak a sötét, mintegy harminc évre mutató arcon. Látcsövet tartott szeménél és osztatlan figyelemmel tekintett a Kolozsi-házra. A lemen nap bíborpalástot vont a vidékre, a n lábainál suttogott a száradó nád, a hullámozó tó felett vijjongva kanyargott a bíbic, míg a n gyászruháját s fején a sötét fátyolt messze lebegtette a szél. Az egész oly fest i, oly rémes, oly mondhatatlan fagyasztó volt. A hideg arc! Mintha e pusztulást mind az idézte volna el , mintha a halál-honban gyönyör ségét találná és tündére lenne az enyészetnek.

20 Egyszerre arca felderült, öröm szikrázott szemében.

– Most, most – úgy mond – itt a perc, melyért tizenkét évet adtam áruba; most következik az élvezet, melyet tizenkét évemt l elvonva fukaron gy jöttem össze, hogy egyszerre költhessem el b lakomában.

Ezzel leereszté látcsövét, lefelé sietett a parthoz, a kis házikónak betaszítá ajtaját s beszólott:

23 – Lóra, lányom!...

E szókra tündérszép teremtés lépett ki a viskóból, mintha az egyszer barna csiga lett volna, mely a legszebb gyöngyöt most szülte meg. Dús sz ke hajzat omlott a deli termetre, égszín szemek mosolyogtak a gyermekded arcból, s a kis rózsaszáj, a teljes kebel, mely hullámozva reнге fel s alá – csak gyöngye sejtelmét adhatják az összhangzó egésznek.

25 A n sötéten ragadta meg leánya kezét.

– Aztán úgy legyen ám – úgy mond –, amint rendelém, különben ismét Bécsbe mégy.

27 – Mindent megteszek, anyám – rebege a leány megrázkódva –, csak Bécsbe ne küldj! S hosszú szempilláival egy el tör könnyet nyomott el, s mosollyal er lködék felfogni anyja szigorú tekintetét.

– Hisz nekem – folytatá a kedves gyermek – oly kevés jutott még az anyai kegyb l, mit más leányok oly fennen dicsérnek . . .!

Egy új tekintet megölte ajkain a szót. De a n is meg volt hatva, elfordította arcát, hogy leánya ne lássa, elfojtá sóhaját, hogy anyai szíve ne hallja, s némán sietett fel aztán leányával a dombra, ott kend jét lobogtatá, s tovább haladt a víz partja felé. Deszka vezetett itt a nád közé, honnan evez csapásai hangzottak. Néhány perc múlva a két hölgy két vén evez cseléddel gyorsan haladott egy kis sajkán Kolozsi uram háza felé.

III.

30 Kolozsi némán, lehajtott f vel ballagott a kertben, a mulatóház dűledékei felé.

– Megyek hozzád, pókom, – mormogá magában –, téged csak nem fog irigyelni a sors! Következetlen lenne magához, hisz azel tt azzal büntetett, hogy öröme szánt termeim ajtait

pókháló-rongyokkal függönyözé be; most már annyira mentem, hogy önátkomban lelem mulatságomat. Szeretem nézni a nagy fekete pókot, mely az ablaknyílásban ütött tanyát, ez neki világa, mint nagyravágyónak a cselszövényes termék; itt vonja szét hálóját, s ha egy-egy legyet megejt, oly gyönyörűséggel szívja ki véréjét, mint áldozatáét a nagyravágyó ember.

Ez alatt a romladékhoz ért, figyelmesen kémlelt egy tört ablakot.

33 – Mit? Te sem vagy itt többé, átkomat is visszahúzza a sors, ha kibékültem veled? Egy évet, egy évtizedet pókomért! ha mindjárt csak a holnapi nap maradna is élnem. Óh, boldogok! Ti nem tudjátok, mi kincs egy pók, ha az embernek nincs egyebe. Egy pók, hogy az ember ne legyen, mint él halott, üres sírba rejtve, mert mi az élet, ragaszkodás nélkül? Megborzadok! Mely rettent felsőbb lény csapásai znek, ki keblemben lát, kit l egyetlen pókomat nem bírom eltitkolni, hogy csontujjával ne érintse. Meg rülök! Meg rülök!

Meredten állt Kolozsi, a kerti ház felé fordulva, öklével szorította homlokát, mid n annak ajtajából egy tündéri ábrándkép lépe ki. Kolozsi karjai lehulltak, a leány szintén néhány lépést hátrált. Néhány percig mozdulatlanul álltak egymással szemben, míg a leány halkán felsikoltva elt nt a kerti lakban.

35 E jelenet benyomását Kolozsira nem lehet leírni. Alighogy feleszmélt, rohant a kerti lakba, de az üres volt; rohant a kerti lakból el a könnyed léptek nyomain, melyek után még inogtak a le nem tört f szálak.

A vízhez futott, hol az összezilált nád mutatta, hogy nemrég csónak távozott. Csak itt kezdte hidegebben eszmélni.

37 – Balga én! – úgy mond –, el hagyám magam ragadtatni, és miért? Nincs-e megírva sorsom engesztelhetetlen könyvében, hogy nincs boldogság számomra? Hát még n által! Óh, jaj . . . óh, jaj! Szégyelld magad, vén fiú! El, haza! Egy pókot sem való már neked szeretni.

Szeméb l könnyet törült és megfordult. Sziréni dal tartóztatta vissza lépteit, mely a víz fel l áradozott. Visszatekintett s a közel szigetke tetején a szilfidi alakot pillantá meg, ki egész gyermeki elfogulatlansággal játszadozott a zöld gyepen.

Kolozsi elmerült nézésében. A percek számíthatatlanul folytak, mindinkább szürkült az est, s csak mid n a leány a sziget másik partoldalára t nt el, eszmélt fel Kolozsi merengéséb l.

40 – Ha-ha! . . . – kacagott magában, – gyenge ember, kinek míg egy íze test, kinek míg két m szere összetart, gyarló. Óh! de a leány oly szép: hátha a tündér, ki életem átkának véget vetni jött. Nem olyan-e, mint szerencsétlen n m megbékült szelleme? D re negyvenes! – folytatá – kinek szíve keresztül küzdött már mindent, egy látás fel bír-e gerjeszteni, mint a bamba ifjút, kit egy köntös suhogása felforral. El, el te gondolat is, mely élni hív!

Verejtékét letörlé homlokáról, és haza indult. De a h vös esti szél nem csillapította le, míg szobájába ért.

Egész éjen át lámpát égetett. Másnap nyughatatlanabb volt a szokottnál. Az est ugyanazon órájában ismét a parton állt, azzal hitegetve magát, hogy ez csupa véletlen. Messzir l hallá már zengeni az esti andalító dalt, meglepve gondolta magát, pedig várt rá. Vissza akart télni, pedig azért jött oda; de csak maradt, egyszer kíváncsiságból.

43 Minden úgy történt, mint tegnap; s így történt több nap egymásután.

Kolozsi már felejté ebét, pókját és mindenét, csak az est óráját nem. És az est órája ismét eljött, de a szép dalosn nem jött el vele.

45 Ott merengett Kolozsi sokáig, és dalosn je helyett feljöttek a csillagok, fényesen mosolyogtak le reá, de hidegen hagyták keblét. Kolozsi hazament ismét, és sírt. Óh, ha ily férfiú sír! . . .

Íróasztalánál ült egész éjjel, el tte a múlt és jelen képei lengtek. Nem lesz érdektelen azokat kiolvasnunk, amint papírra tevő.

IV.

47 „Nehéz istennek sújtó keze rajtam! Mi voltam tizenkét év el tt s mi vagyok most! A nyárnak meleg sugára mid n mindenütt életet lehel, kinek jutna eszébe, hogy e fény is kimeríthet , hogy dacára e sugaraknak, meg fog fagyni az élet, szemfödél borul a világára. És az ember sorsára ha egyszer tél j , annak nincs többé kikeletje.

Tizenkét éve köttetett meg a szatmári béke. Akkor az országnak legirigyeltebb embere valék, velem vetélkedni nem mert senki, csak megközelíteni igyekezett, és szerencsájüknek tarták a legnagyobbak, ha Kolozsi Márk figyelmére méltatá. Csak egy volt a tömegben, ki keblemet bírta, mint sajátját, lelkemnek barátja Barkóczi János. Megérdemlette e helyet, reá mindenben bizton számíthaték; mintha kebleinkben csak egy ketté vált szellem lakott volna, úgy ért k egymást. És mit mondjak n mr l? Tükre volt az asszonyi nemnek; nemcsak küls ben, de erényben is példaképpül állíták fel t. Házam, kertem földre varázsolt paradicsom volt, viruló gazdaságomat ezer jobbágy művelé. Életemben árnyoldal nem volt, csak nap, de éj nem, hogy ez most mind egygé szoruljon, s életemet gyászába temesse.

Egy este n mmel a kert véglugasában ülök, körülünk játszott három éves Lóra leánykánk, ki nem volt ugyan saját gyermekünk, de ezt csak legmeghittebb embereink tudták; mert, mid n félévvel azel tt egyetlen kis leányunkat elragadta a halál, bánatunknak enyhéül szolgált egy rokonunk; ezen gyermekét, kihez még más kötelék is csatolt, magunké gyanánt tarthatni.

50 Boldogságunkról ábrándozva merengtünk a csillagos égre, mid n egyszerre az udvari ebek rémes vonítása feljlesztett. Így soha nem hallottam ket; mindig közelebb-közelebb vonult a hajmereszt üvöltés hozzánk, n m ijedten simult keblemhez, s a lugas nyílásánál egy magas n alak jelent meg. A n sötét mezéb l magasra emelte kezét, és mély reszketeg hangon így szólt:

– Ember! ki most merengsz boldogságod érzetében a csillagos egen, nem fogod tudni felszámolni szenvedéseidet, mint azon csillagokat; ki most n d keblére csókokat lehelsz, t rt fogsz abba meríteni. Házad roskadozni fog, gaz n küszöbén, színes ablakainak pókháló foglalja helyét. Kiszárad minden, lerothad, kiég körülötted. Még az eb is ki fog kerülni és meg fog vonítani, mint engem; átkozva lesz minden, amit érintendesz.

N m a beszédet nem hallá végig, aléltan feküdt karjaimban. Én is megfásultam, s mid n meglepetésemb l feleszméltem, a szörny n már elt nt. De szavai megmaradtak. Borzadva ijedtem fel álmomból olykor, és a szavak napról napra teljesültek, míg végre nem maradt minnek teljesülni többé.

53 Ez esemény után néhány napra két levelet kaptam Bécsb l; éppen ismét a fentebbi lugasban ülök, ott volt barátom is, János. A levelek nagyobbikából olvasám, hogy hivatalomtól, érdemjeleimt l megfosztottak. Az akkori zavaros id k cselszövényei közt ez éppen nem volt valami rendkívüli, de mégis nagy csapás volt reám, mert a világ elkényeztetett s hiúvá t n. Megszoktam a hiedelmet, hogy a hatalomnak nélkülözhetetlen levék. Azonban mosolyt er ltetve, n met megcsókolám, barátomnak kezet nyújték s mondám: ez legyen a legnagyobb baj; titeket nem ragadhatnak el t lem.

Százszorta keser bben hatott rám a másik névtelenül írt levélke. Ez így szólt: „Sajnálom önt; minden kitüntetést, mit önt l elvettek, Barkóczi János nyert el, a jó barát! Sajnálom önt, de vigyázzon, nehogy keble legdrágább éke is utánok vesszen.”

55 Lehetetlen volt n m és barátom figyelmét kikerülni megütközésemnek; résztvev leg simultak hozzám, s én alig tudtam elfojtani e felkiáltást: óh, kígyók!

Fülemben hangzott a kétszer ismételt: „sajnálom önt.” – Kolozsit eddig nem merte senki sajnálni! De legy ztem magamat, és egy álokkal mentve zavaromat, megnyugtattám ket. Azonban keblemben volt a kígyó, lelkemben égett a gyanú pokla, mellyel n m és barátom minden lépteit kísértem.

57 Valamint a gyávaság minden bokorból rémet, minden fából óriást alakít magának, úgy a gyanú sem fog haszontalan tárgyat keresni. Hiszen ha ezer ártatlanról be lehetett bizonyítani a boszorkányságot, egy félt szív, ily gyanútól zve s gyötörve a mindig fülében hangzó jóslatról, nem gy z dhetett-e meg b nér l egy ártatlan n nek? Pokoli kínokat szenvedék s szenvedteték bizonytal n mmel s barátommal is, kiknek minden mosolyát sötétebb képpel viszonztam, minden szavukban árulást, minden csókukban Júdás-csókot sejték.

Ekkor jött Tokajba lakni Zeréndi Margit, gazdag s igen szép özvegy, kivel n m csakhamar megismerkedék Mádon, s mint másképp nem is lehetett, a vidék legünnepelebb két asszonya legjobb barátokká lettek. Sokat járt hozzánk, ismertem nagy hatását n mre, s t le reménylém orvoslását a feszült viszonyak, melybe n mmel jövék. Elpanaszlék mindent. Margit kárhoztatott gyanúmért, n met mindenek felett kiemelte, de hisz k a legjobb barátnék valának. Én tehát folyvást unszolám közbenjáró tanácsért; végre abban egyezénk meg, hogy színleg Margitnak udvarlandok, s ha n mben az elbizakodás nyugodtsága meg lesz zavarva, csakhamar visszatérend a szeret szív kis tévedéséb l áldást hozó szerepébe.

– Reményilem, – tevé hozzá Margit nevetve –, hogy megbocsátand árulásomért, melyet barátságom követend el rajta.

60 Én ismét reményleni kezdtem; az áljáték folyt.

Sokszor el re kiszámított állásban hagyók magunkat meglepetni Margittal, sokszor titkos és mégis észrevehető kézszorítással igyekezénk ébreszteni a gyanút. De az orvosságnak kívánt sikere nem lett, s t n m a helyett hogy hozzám tért volna, inkább eltért t lem.

Napról-napra inkább sötétültem ismét, kedélyem komolyságához több rendkívüli esemény is járult. Egy reggel virágaimat mind földig hervadva találtam, néhány nap múlva kedves kerti tavam halait mind felfordultan lelém a víz színén lebegve, s alig volt nap, mely meg ne hozta volna új veszteségemet. Majd egész vidéken ismert szépség marháim veszték el csoportosan, majd lovaim bénultak meg, vagy legkedvesebb házi eszközőm tört el. Így ment ez mindig, megfoghatatlan módon, s már-már csak romjai maradtak azon igéz egésznek, mit még csak az imént egész vidék annyira irigyelt s magasztalt.

63 Egy este a szokottnál korábban jövék vadászatról haza. Kapum el tt János kocsiját pillantám meg. Kett ztetett léptekkel siettem fogadására, mid n álmélatlalt látám a kocsit tovarobogni. Kissé felindulva e barátságtalan viseletért értem n m szobájába. Kérdezém t le Barkóczi oly hirtelen távoztának okát, tagadta, hogy ott volt. Én felindultam, sírt, de tagadása mellett maradt. Ingerülten nyitám meg szekrénykáját, s abban egy f b l kötött szerencse-szalagot találtam. El bbi este láttam, mikor Jánossal köté, s mégis vakmer en állítá, hogy nem tudja miképp került a szekrénybe. Itt többé nem volt helye a kétkedésnek, a lelkemnek kínját csak érezni lehet, leírni nem.

V.

Egy este Margit nálunk létekor sokáig beszélgeténk fenn; még a holdvilágos éjen hazamenni készült. N m már aludni ment, én panasszal könnyítém lelkemet.

65 Már Margit is, ki eddig oly h n pártolá n met, csak hallgatott, gondolkozott, s az elfogultság verejtékezteté homlokát; is el volt gyúlva a méltatlanságok hallatára, mint én. Egyszer csak hirtelen felugrott s kifelé ment.

– Valóban – úgy mond –, szükségem van az isten szabad egére, szükségem a tündöklő csillagokra, hogy barátném tündöklő lelkében újra higgyek. Hisz ha bős, mint a szín mutatja, úgy elhomályosodtak a csillagok is. De kísérjen kocsimig, kérem!

67 – Megyek – szoltam hirtelen –, nekem is enyhülnöm kell; hogy mennék nemhöz ily feldúlt arccal.

– De vegyen önt is magához – szolt Margit újra –, a kuruc világból még rablók portyáznak e vidéken, s kocsim a kert végén áll.

Ént vevék magamhoz, karját nyújtá, s haladtunk a kert felé. Gyönyörően világolt a hold, minden csendes volt, csak kebleinkben kopogott hallhatóan a szív. A kert végén levő lugashoz közeledénk, midn halk suttogás érinté füleinket. Hirtelen megálltam, mintha lábaim legyökereztek volna.

70 – Óh, ön éltem rez-angyala! Ön állítandja vissza szívemben a szerelemnek elvesztett birodalmát – suttogott egy hang a lugasban.

– N hang – mond Margit nevetve –, hagyjuk a szerelmes gerlepárt.

– Hagyjuk? – ordítottam én. – Ön rjön, hagyjuk? . . . hisz ez nem hangja!

73 Margit görcsösen ragadá meg karomat, én küzdöttem, hogy kitépjem magam.

– Esküszöm – mond egy szilárd férfihang a lugasban.

75 Végre szabad levék, az ellentállás dühömet még növelte, öklömben t r szikrázott, a lugasba rohantam. Ott nem ült, el tte Barkóczi féltérden állva.

Egy fájdalomtelt sikoltás volt a hang, mellyel a nem férjét üdvözölte; képére feccsen vér volt az, mi Barkóczi eszméletre hozá.

77 – Az isten szent nevére, mit tettél? – mond Barkóczi felugorva.

– El, gyalázatos! – kiáltottam indulattal én, s mellbe taszítám. – Te, kinek nevét akkor kellene nevezni, midn mindent, mi a világon vétkes, ördögi és utálatos, egybe akar foglalni az ember. Mit tettem? Képedre feccsen vére mondja b ntársadnak, mit tevék, álbarát, címhajtászó, házasságyilkos!

Barkóczi szótlán maradt, s midn a szerencsétlen nem megmozdult, hozzá sietett, s felemelé.

80 – Gyalázatos eb! Még holta után is buja ölelgetésében gyönyörködöl?

– Ne káromold az angyalt! – mond Barkóczi reszket , de ünnepélyes hangon.

– Angyal volt neked, gazember! Cselédek kiáltok el , te házam ördöge!

83 – Attól megkíméllek, hogy ennyire süllyedj – mond Barkóczi; s ezzel lassan letette az alélt n t. Még egyszer lebecsátkozott féltérden el tte, s el gördül könnyével áztatá meg a szinte merev kis kezét, s aztán lassú léptekkel t nt el az éj homályában.

Magam maradtam a haldoklóval. Messze ebeim vonítottak, a csillagos éj, a lugas, minden, mint egy év el tt, midn a szörny alak jósolni jött, és íme . . . a jóslat nagy része már teljesült.

85 Egy perc alatt cikázott keresztül ez mind agyamon, s a másokban egykori boldogságom képe lengett el ttem, mely egy év el tt folyondárként környezett.

A pillanat óriási hatalommal ragadt meg s engesztelhetetlen sorscsapást, ördögi ábrándképet láttam az egészben, s elérzékenyülve hanyatlék szerencsétlen nem mellé.

87 Csókkal és könny vel halmaztam az élettelen arcot, önéltemet leheltem volna beléje, óh, hogy ezt nem tehette emberi er ! S ím, mint elalvó lámpa még egyszer lobban fel, a nem megtört szempárja még egyszer megnyílt, s mosoly szállt ajkaira.

– Férjem! . . . nézd, a haldokló b n nem tud mosolyogni, és a haldokló nem hazud. Én ártatlan vagyok – rebegé –, mindkett nket megcsaltak; az egésznek oka . . .

– Óh, szólj, elveszített üdvöm! Csak még egy szót kedves, kedves nem m! Csak még egy szót, kedves, kedves . . .nem m! Vedd fel életemet, s bírj er vel legalább ez egy szóra! Igaz! . . . a

b nös nem mosolyg, a haldokló nem hazud. Isten, ki napot forgatsz a mindenség tengerében, ki csillagot tartasz fel, nem adhatsz-e er t egy haldokló n kebelébe egy szóra? N m, n m! . . , meg rülök, ha nem bosszulhatlak meg. E szót, e szót . . .!

90 De a halottak nem érzenek bosszút. A n nem felelt többé.

VI.

– Margit, Margit! . . . kiálték fájdalommal –, jöjjön, segítsen halottamat bevinni.

Hangomat nem hallá senki.

93 – Hol van Margit; ön is elhagy ily pillanatban?

Hasztalan kiáltozám; Margit már nem volt található. Cselédeim után kiáltottam, er m elhagyott a rettent léleklázban, hazafelé tántorogtam, elfúlva, önmagából kikelt arccal. Óh, ki így látott volna végig haladni a kerten, a csillagos éjszakán, elkárhozott léleknek tart vala, kinek b nsúlyától sírban nincsen nyugodalma, kinek fején a halál penészlik, és szívében pokolnak kígyói nyüzsögnek.

95 Eszméletlenül rohantam a szobába. Kis leányom ott ült az ágyban és sírt; anyját várta szegényke, ki oly édes dallal szokta elaltatni.

– Anyám . . . anyám! – siránkozott a kis leány.

97 – Ne keresd gyermekem – szóltam én –, neked már nincs anyád, ott a lugasban fekszik halva. El, el . . . cselédim, hozzátok fel a kedves hullát!

Kimerülten d ltem a pamlagra; mit tudtam én, mi történik körültem.

Míg a cselédek tanakodtak, készül dtek, legnagyobb zavarban futkosva össze-vissza, addig a kis lányra nem figyelt senki. Óh, de legjobbban érzé anyjának hiányát, szavaimat nem bírta ugyan egészen felfogni, de elég volt tudnia, hogy anyja hol van, elég volt hallania, hogy ne várja t, hogy vissza nem j többé. S rögtön odahagyva kis ágyát, kirohant a szobából, nem akadályozva senkit l, szaladt végig a kerten... Gyorsabb volt a gyermeki szeretet a cselédek béres kötelességénél s mikor ezek fáklyákkal ellátva a lugashoz értek, ott már csak vérfoltokat találtak.

100 Szorgalmasan keresték át az egész vidéket, de mit sem találtak; bevilágítottak a tóba, s ím . . . a víz színén kis lányom kend je lebegett. A tó át- meg átkutattatott, de mind hasztalan, – nem elégelte a kegyetlen végzet két legdrágább kincsem elvesztését, még sírjukat sem engedé bírnom, hogy keservemnek rásírt könnyeivel könnyíthessem bánatos lelkemnek sziszifuszi súlyát.

Hasztalan kísértem meg leírni lelkem állapotát e gyászeset után.

Az annyira ünnevelt hatalmas úr, gúnyolva s túlragyogva azoktól, kik kevéssel el bb hízelegve csókolgatták lába porát. A szerencsés ember, ki oly megbízható baráttal s oly feddhetetlen n vel dicsekedhetett, min ket eszményképül állit fel az ember – kétszeresen elárulva, mint bolond, mint gyilkos, az embergy lölet átkos rémével kebelében, sokat szenvedve élt. Köröttem a pusztuló kert, az apadó gazdaság, mind, mind összeesküdtek egy fels bb hatalom intésére, hogy letarolják mell lem mindazt, mihez a szív láncai csatolhaták az embert.

103 Elvonultam hát mindent l, nem akartam szeretni többé semmit. Ha a halál minden örömvirágaimat megfagyasztá, jégsivataggá teszem én is keblemet, hogy attól a halál maga is visszajedjen. Láttam, mint penészlett az átkozott tó, mint d lt össze a gyászos emlék lugas, s mint pusztult el magában minden: lelkem napról-napra nagyobb gyönyört lelt körében, mely mindinkább hasonlatos lett hozzá. Óh, de ki tudja, ki érti az emberi szív mélyét? Örömeiben sír, fájdalomában kacag – óriási veszteségének enyhültét gyermekjátékban találja, s papírkoronát készít magának inkább, mellyel enyeleghet, hogy sem elvesztett koronájával szeretetét is feneketlen sírba hajítná.

Újra kelle nekem is szeretnem; és szeretém n m arcképét, egy nyomorult vászondarabkát – s ez volt az, mi a szellemvilággal összekötött. Órákat merengtem el tte, s a kép n tt . . . majd lélekzeni láttam, már-már körültem lengett és mondhatatlan édes, kiengesztel dalok zengtek füleimbe. Sírtam ekkor és boldogabb valék.

105 Szerettem n m szellemét, mint hajdan életében, s nem féltettem t.

Szerettem még gyönyör gyepályát, nagy faszoraimmal, házam el tt, s úgy lestem, mikor veszi le már róluk a zordon tél kezét, s mikor terjengetik ki gallyaikat gazdag, reményszín ékükkel sátorul, s mikor foglalják el s repdesnek körülük a cseveg madárkák, míg alattuk illatot lehelnek a réti virágok.

107 A tavasz nyílni kezdte, megjött a Tisza árja, ellepé a gyepet, de biztatám magam: eljött az máskor is, s újra visszavonult medrébe. Napokig lestem, órákig, fogy-e már, zöldülnek-e már fáim, s el t nnek-e illatos virágaim. Vártam sokáig, de a víz nem fogyott, fáim nem zöldültek.

A nyár is hanyatlott, és még minden úgy volt; más nyár is jött és az egykor viruló réten lápok úszkáltak, sás és káka termett, a platánok összezsörg ágain varjak károgtak. Egy este ebem, egyetlen megmaradt bajtársam, rémít en vonított. Hosszú puskámat véve, kimentem, az vonítva vezetett egész a vízíg, de mit sem lelék. Körülkutattam a vidéket, s bosszankodva tértem vissza. Szobámban szörny csapás várt. Ég gyertyámat íróasztalomon hagyám, s íme, n m arcképe teljes lánggal égett.

rülten siettem eloltani, de a tündéri alak meg volt rontva, az engesztel mosolygás el volt törülve ajkairól, pokoli gúnykacajjal néze rám, füstös, égett széleivel, és ha órákig merengtem el tte, nem sírtam többé és nem voltam boldog. Kacagnom kellett az ábrándképeken, melyeket lelkem maga elé idézett, s úgy t nt fel, mintha én lettem volna azon láng átkos szelleme, mely istennek e kedves teremtményét botorul szentségteleníteni merte.

110 Képeim, platánjaim helyett ebet, pókot szerettem, és elpusztult minden, mert nehéz istennek sújtó keze rajtam, és ki tudja, kifárad-e valaha s derül-e még reám béke engesztel napja? Vagy most is azért jött elém ama gyönyör leánygyermek, hogy újra bírni vágyjam, és újra legyen mit vesztenem, hogy átjárhassam a szenvedések minden iskoláját?”

Ezen képek vonulhattak el Kolozsi lelke el tt akkor, mid n borzasztó harcot küzdve önmagával, virrasztott éji lámpája mellett, rideg lakában.

VII.

Szegény Kolozsi félté a szenvedések iskoláját, s most járta az iskolák legnehezebbikét.

113 Még az imént hetekig járt a vízparthoz, hogy a szigeti leányt csak lássa, s százszor elmondja magában, hogy számára más boldogság nincs. Eljárt, mint éhen haló koldus a gazdagok pazar lakomáinak nézésére, hogy nyomorultságát annál kínosabban érezze.

És most, mióta a leány elmaradt, ismét hetekig zarándokolt a vízpartra, mint kalmár, szorult kebellet, ki még akkor is mindig nézi, hogy mikor t nend fel a láthatáron kincsekkel terhelt hajója, mid n már jól tudja, hogy elsüllyedt. És Kolozsi irigylé el bbi kínos perceit, mert a mostaniaknál kevésbé voltak kínosak.

115 De a megszokott nyomor bizonyos költ i színt vesz magára, keser-édes lelki szorongást okoz, s szinte hiányzanék, ha hirtelen elmaradna.

Kolozsi is fájó, de kedves ábrándképnek kezdé tekinteni a szigeti leányt, mid n egy este a bájhangok újra megzendültek a szigetr l.

117 A leány játszva és mosolyogva, virágfüzérrel karján jelent meg a sziget dombján. Arcán dicsként törtek meg a lemen nap sugarai. Egyszerre öröm villant át egész valóján, hó vállairól

hirtelen lekeríté a fehér kendőt, magasan lobogtatá az esti szellőben, s az öröm mondhatatlan elragadtatásával mondá:

– Itt j... itt j!... nem hiába készítém f... zérem.

Kolozsi megjejesült.

120 A lány még egy pillanatig ott állt, s szökdécselve lejtett a domb másik oldalára. Kolozsi csak az evező csapásokat hallá, azután megint olyan néma volt minden.

Kolozsinak évek óta kihalt keblében óriási hatalommal kelt fel újra a féltés. Pillanat alatt megváltozott. Neki nem elég többé látni eszményképét, erdős, lelkesült ifjúvá lett, ki kész a pokollal megvívni inkább, minthogy azt, kit szíve választott, más bírja.

Felpirult arccal, dobogó kebelével állt másnap már jókor a partnál, sajkája készen feküdt a nádban, s úgy várt estig, mindinkább növekedő indulattal. De midőn az est csillaga feljött, reménye csillaga leszállni kezdett.

123 – Óh! – gondolá magában –, hátha a lány már el sem jött többé?

Ha kedvesével tegnap találkozott utószor, s együtt távoztak, ki tudja hová. Ha már harkok ölelései közt szunnyadoz esténként, míg én, deres szakállú bolond, itt várok küszködő kebellemmel. És nekem nincs egy jelem, nincs egy picinyke hangom nevében, mellyel bevándoroljam a világot, az északi sarktól az egyenlítőig, keresve t.

125 Ily kínok marcangolták szívét több nap egymásután; várt... várt... s mindig megtöröttebben, de egyszersmind lázasabb szenvedéllyel tért vissza rideg lakába.

Egy este ismét ott állott, evező csapások riaszták fel álmaiból. Figyelt – keblében erdősen lüktetett a vér. A dombtetőn ismét megjelent a leány.

127 Kolozsi csónakjába ugrott, görcsös karokkal evezett a nádutcában a szigetke másik oldalára. A szigetke másik oldalán tiszta tó terült el, míg balra egy tágasabb s magasabb sziget képezte a láthatárt. E sziget tetején sötét, magas alak állott, az esti szellő lebegteté fekete fátyolát és lábainál a susogó nádat, felemelt kezében látcsövet tartá. Kolozsinak kezéből kiesett az evező, a jelenet oly kísérteti volt. A jósné alakját hitte látni, mely tizenkét év óta keblében nem törölődött el. Az alak mozdulatlan maradt; nem tudá szemeit elfordítani róla. Egy percre megállt minden életmódé, s kormányzatlan sajkájával játszottak a habok. Mit sem tudott maga körül, csak az alakot látta...

Egy percre becsukódtak szemei a borzalom miatt, önkénytelen felmereszté azokat csakhamar, s ím a rémes kép helyett a tündéri lányt látta maga előtt, magasan lobogtatva fehér kendőt. Nem vette észre, hogy míg az iszony csukva tartá szemét, sajkáját a szellő a kisebb szigetnek fordítá.

– Isten vagy ördög... z-e velem játékát? Tündér vagy-e... n, hogy most szörnyalakokkal rémítesz, majd ismét mondhatatlan erővel vonzasz magadhoz?

130 Új hévvel evezte a kis sziget felé, partra ugrott, a leány sikoltva, fürgén szaladt el tte.

– Ne fuss, ne fuss, bármi légy, nem menekülsz el ttem – mond Kolozsi a lánytól zve. – Bolygó... t... zként világítasz, mindig el-elreppenve el ttem, de én követlek, ha mindjárt a mindent elnyelő lóp felett is állasz meg.

– Itt vagy végre – mond Kolozsi a megrettent leányt átölelve. – Kebled meleg, dobog, te nem vagy ábrándkép, te leány vagy, tehát szeretni is tudsz, hisz az hivatásod. Óh, bírnál-e engem szeretni? De ne szólj; te vártál valakit, te fűzért kötöttél. Hallgass... mert ha ajkad egy szót mondana, e szó metszené el életem fonálát. Te mást szeretsz.

133 – Nem szeretek mást – mond a leány suttogó hangon és remegő kezecskéjét Kolozsi kezében felejté.

VIII.

- Kolozsi s a leány még ott ült a dombhajláson.
- 135 A leány lesütött szemekkel hajolt Kolozsi dobogó keblére.
– Elmondtam tehát élet-történetem fő mozzanatait, hallottad, mennyit szenvedtem – s ha részvétedet sikerült némileg felköltennem, egyelőre meg vagyok elégedve.
- 137 Így szólt Kolozsi, folytatva régebben megkezdett beszédét.
– Ah, én nagyon, nagyon sajnállak – suttogta a leány.
– Sajnálsz? A sajnálattól csak egy lépés a szerelem. Óh, érzed-e valami olyast, hogy még fogsz tán engem szeretni?
- 140 – Miért ne? Jó embernek hiszek.
– Nem úgy, nem úgy! De ha hű ragaszkodásomnak majd száz jelét adtam, s ezer gyöngédséggel kiérdekeltem egykor: bírsz-e akkor – tavasz virága, te – mellettem, ki körül már az ősz hidegebb levegője leng, életvidoran felmosolygani? Akarnál-e, sok szenvedésem kárpótlásául, játékos tündérként új életet lehelni reám?
– Óh, én boldognak kívánnálak látni. De éppen azért siess el innét. Az est csillaga feljött, neked nem szabad tovább maradnod.
- 143 – Hát hol találalak újra?
– Sehol – mond a leány tompán, s szemében egy könny csillogott.
- 145 – Azért láttalak volna hát egyszer, hogy örökké sirassam vesztedet? Nem, nem! nekem bírnom kell téged, vagy lábaidnál halok meg.
– Ne kívánd azt Márk, ha szeretsz; oh jaj! hogy nem szabad beszélmem.
- 147 – Csak még egyszer, leány! ...
– Jó, tehát a jövő vasárnap itt leszek... – és aztán . . . aztán soha többé nem lát senki.
Kis szünet állott be, melyben a leány hirtelen felrezzent s szakadozva folytatá:
- 150 – De lesz-e még akkor is elegendő nekem elválni? Óh, én ártatlan leszek mindenben; nem mondhatod, hogy nem intettelek. Jaj, jaj . . . miért nem szabad beszélmem.
– Titokteljes leány, ki vagy te; mit téssz e helyen? Lelkemet ezer kétség s a féltés ördögei tépik – a főzér! a fehér kendő! –, de én nem kérdelek mégis semmit; szemedben találok a megbékélt isten haragjának jelét, jobb jövőm zálogát mint szivárványt, és én hiszek benned!
A leány keservesen kezdett zokogni, s csak kezével intett Kolozsinak, hogy távozzék.
- 153 – Te sírsz? – mond Kolozsi szikrázó szemekkel –, te bús jövőbe nézsz!
– Igen, igen!...
- 155 – Jövő vasárnap elfoglak szöktetni.
A leány felsikoltott.
- 157 – Megijedtél? Tán azt hiszed, mert még csak egyszer találkozáink, nem próbáltam ki eléggé szerelmemet? Ne hidd. A vulkán egész lángtengere egy perc alatt gyűl ki, csak a földi gáz pörzsöldik lassan.
– Az istenre kérlek, tégy le ilyenekről.
– Miért, tán vétkesnek tartod szándékomat? Hogy lenne vétek a sötét borúból egy csillagot megmenteni, hogy szerelmem országában örökre ragyogjon?
- 160 – Nem fog ragyogni, Kolozsi, baljóslatú arccal, véresen . . .
– Csitt, csitt! ne tovább! Még csak nevedet mondd, hogy legyen egy hétig vigasztalóm, s aztán viszontlátásig. . .
– Nevem Lóra – rebegé a leány.
- 163 – Lóra?! Istenem! – mond Kolozsi összeborzadva –, mily különös. Viszontlátásig hát! viszontlátásig! Majd akkor, ugye, felderítesz mindent?

– Ne kívánd e napot! Isten veled! – szölt a leány a távozó után. – Szegény, szegény Kolozsi! Csak én vagyok náladnál még sajnálatosabb.

165 A leányka ismét er sebben zokogott. Távozó sajkának pocskolása hallatszott az éjben.

IX.

Ki a kétség és váró szerelem kínjait ismeri, annak Kolozsi helyzetét leírom nem kell; ki azt nem ismeri, nem értené.

167 Végre felvirradt a vasárnap. Kolozsi háza, mennyire lehetett, csinosabb volt a szokottnál. A romladosás ügyesen volt takargatva. A szegletszoba lakályos kényelemmel kínálkozott, díszes sz nyegek boríták falait, kárpitok borultak az ablakokra, majd barátságos t z lobogott a tágas kandallóban, s kényelmes zsöllyeszékek állottak el tte, jobbra tükrök, virágok, míg a közepén kerek asztal, frissít kkel megrakva.

Alig múlt el dél, Kolozsi már a partra készült. Itt állt egész délután a legsajgóbb érzetekkel. Már az els csillagok is felt ntek, s Kolozsi majd sírt, majd nevetett a várakozás feszültségében, mid n a sziget t feléje lobogott a fehér kend .

Félóra múlva Kolozsi sajkája ismét hazafelé tartott a nádutcákon; a sajka után hosszú fénypalást rezgett, gyönyör aranypikkelyekké töredezve a lapát egyenl csapásai által. Beszédesen suttogott az esti szell , s ha olykor egy-egy vadmadár felreppent a szokatlan zajra, Lóra Kolozsi ölébe hajtott f vel közelebb szorult hozzája.

X.

170 Míg ezek így történtek, addig a nagyobb sziget hajlékában mondhatatlan felingerülten járt a gyászos n fel s alá. Szenvedélyesen dobá el látcsövét a durva asztalra, s lázas reszketésgel tépte le fátyolát fejér l.

– El, el gyászos jelvény! – úgy mond tompa hangon –, ma telik ki tizenkét éves gyászom. Gyáva szív – folytatá er sebben –, most lágyulnál-e meg? Most lépnél-e vissza, mid n a pályabér után csak kezedet kell kinyújtanod? Óh, de bosszúm mégis oly szörny ! És lehet-e a borzasztónak borzasztónál egyéb orvossága? Er sít re van szükségem, hogy ne lankadjak; hiába! A n i szív csak n i szív; pedig mikor téged eltapostak, pajzán gúnykacaj közt tették azt a rablók. Er , er ! Itt már úgy sincs visszalépés, a kocka el van hajítva.

Jöjjetek, ti nyomortelt életemnek gyászos lapjai, zzétek el ti a botor lágyulásnak szívemet ostromló kísérleteit, legyek engesztelhetetlen, mint a tigris, kinek ravasz ember dúlta fel fészket.

173 Lázasan sietett a n e szavak között az oldalt álló szekrényhez, naplóját vevé el , leült s olvasott.

„1703-ban pártokra szakadt a hon; mindenik magát tartotta kizárólag hivatottnak, pedig mindkett egyet akart, csak különböz eszközökkel. És a helyett, hogy vállat vetettek volna, egymást pusztíták, öröme a közellenségnek.

175 A szövetségesek pártjának kit n híve volt a Kolozsi testvérpár: férjem Lóránd és Márk, úgy szintén legjobb barátjuk, Barkóczi János. E három férfiút jobban irigylé Leopold Rákóczitól egy nyert csatánál.

Nem volt senki, ki a két Kolozsiról csak egy halvány, kétked szót mert volna ejteni, el volt ismerve hajthatatlan férfias jellemük, kit résük.

177 De Kolozsi Márk hiú ember volt. Irigyelte testvérét l is a dics séget, egyedül akart állni, mint óriás, kinek magának egy ország kell.

A szövetségesek dolga hanyatlani kezdte, sok nagy hajlandóvá lett elhagyni a pártot, a szatmári békekötés készül ben volt.

Kolozsi Márk most gondolta kedvez nek az id t, hogy egy szárnycsapással fölülemelkedjék testvér-vágytársán. Leopoldhoz tért át, kegyelmet kért; de az er ssé lett párt, mely még az imént két kézzel fogadta volna, most már nem hitt neki. megesküvék, s h sége jeléül testvérbátyját ígérte kézre keríteni, jutalmul kérve ennek jószágát királyi adományul.

180 A szép napokkal elt ntek már a legyek is. Itt-ott maradt csak egy-egy megedzett kebl férfiú a szövetséghez híven, ki kegyelmet nem kért, és nem remegte a nagyok haragját. Ilyen volt férjem, Loránd és Barkóczi János, mindkett ki volt véve a törvények védelme alól.

Éppen karácsony éje volt, a jajgató szél végigsöpörte a hó-fedett vidéket. Férjemmel egy rejtek majorunk meleg szobájában nyugodtam, mellettünk négyéves leánykánk feküdt kiseded ágyában.

Szunnyadni kezdénk, s még ajkainkon égett az utolsó csók, mid n vad üvöltés ijeszte fel. Kitekinténk az ablakon; a hólepett vidéken veres t zpalást terült el.

183 – T z, t z! – hangzott minden fel l, s fejünk fölött már recsegni kezdetek a gerendák.

Borzasztó éj! Bosszú, bosszú!

185 Elrémülve ugráltunk fel, az ablakok recsegve törtek össze, golyók repültek a békés hajlékba; én gyermekemet fedtem el testemmel, amid n egy golyó karon ért, és aléltan rogytam össze, mialatt férjem pisztolyokat töltött.

Mid n felüdültem, óra terített gúnyán feküdtem az udvaron; a ház össze volt dúlva.

187 Fél rülten rohantam a romok közé, néhány csontdarab volt minden, amit találtam.

Óh, a kegyetlenek! És engem élni hagytak; egy gyöngö n t l mit félhettek k? De isten er t adott keblembe, hogy én legyek megtorlója a gonosznak.”

Nos, szívem, akarsz-e még könyörölni?!

190 „Márknak nem vala vetélytársa többé, egyedül ragyogott kincs- és becsületben dúsan. Irigyelte a világ, és a hiú elbízott nem hitte, hegy fényes napjának alkonya lesz még. De én letérdeltem a romok között, ujjamat a szent csontokra tevém, szörny esküt mondtam.”

És Coronaro Margit szentül betölti azt.

XI.

„Súlyos betegséget álltam ki, mely arcomat megváltoztatá; a boldogság és szerelem rózsái helyébe bosszú és fájdalom méreg-növényeit ülteté. Szép voltam még mindig, de nem a régi eped , szende bájú hölgy, hanem parancsoló és rideg, mint sírból felásott szobor.

193 El ször is halálom hírét költém, s egy koldus n t temetteté el nevemben. Beregi jószágomat a munkácsi klostornak végrendelményezém, oly alattomos kikötéssel, hogy a jámbor szerzet rendelkezésemre évenként tetemes összeget fizet. Kolozsi Márk tehát engem is lerázott nyakáról, s zavartalan élvezé munkája gyümölcsét.

Bécsbe mentem fel, új név alá rejt zém, s mindent elkövettem, hegy bejáratos legyek a legfényesebb körökbe. Egyetlen igyekezetem volt, hogy a nagyhatalmú miniszter belém szeressen. Mit könnyebb utolérni egy szép n nek, mint ezt, ha az eszközökkel nem nagyon lelkiismeretes. Nálam pedig az eszköz mindegy volt: üdvösségemet adtam volna éltém céljáért, s ez: egyedül bosszúm volt.

195 A miniszter már rjögött értem, s én egy föltételt l függesztém fel boldogságát, s e feltétel volt: Kolozsi Márkot minden kitüntetést l megfosztani, s mindezzel Barkóczi Jánost ruházni fel.

– Az istenért! – szólt a miniszter – mit gondol ön, Barkóczi a legnyakasabb lázadók egyike!

197 – Uram, – szóltam én – ön kedvese kívánataiban státustudományt keres? Ön derék imádó! Nem tudja-e, hogy n már indíttatott harcot harisnyaköt jéért, vagy azért, mert a szomszéd nemzet követének dísztelen hosszú orra volt? Ön nem szeret – menjen. Pedig kívánatom nem is oly badar. Becsületes ember állhatatos marad a rosszban is. Higgyc ön, ki önökhöz tért, mid n szerencsecsillagjuk ragyogni kezdett, elhagyandja önöket, ha újra hanyatlik. De ki végig megmaradt, míg egy hajszál maradt az ügyb l, az becsületesen védendi önöket is.

Néhány nap múlva akaratom teljesült.

Akkor egy névtelen levelkét írtam Márknak, mely a kétkedés kígyóit oltá kebelébe.

200 Ezzel elsiettem Bécsb l.

Márk boldogsága mámorában ült nejével egy este kertének véglugasában, mid n eltorzított alakkal elébe álltam, és megjóslám sorsát. Kihívás volt ez t lem. Coronaro Margit, egy olasz patrícius leánya, vigyázatra inté ellenségét, miel tt t rét keblébe mártotta volna.

Most Tokajban telepedtem meg, Zeréndi Margit álnév alatt. Rövid id n megismerkedém Kolozsi Márk nejével, s legjobb barátokká lettünk.

203 Becsúsztam, mint kígyó a Kolozsi-házba, hogy ahol csak lehet marjak, és martam.

Márk engem megkímélt, megkíméltem én is. elorozta minden kincsemet, elorzottam én is. t egyszer ölhettem volna meg csak; így, szenvedélyeiben, ezerszer öltem meg lelkét.

205 Férj és n bizalommal valának hozzám, közjük vetém a bizalmatlanság magvát. Amaz elbeszélte kételyeit, én színlelt aggodalmas arccal orvosságul javallám, tenné féltékennyé nejét. A n is panaszkodott és annak is ezt az orvosságot ajánlám; így keresve keresett áljelek által igyekeztem elidegeníteni ket egymástól.

Tervemnek Barkóczit is fel kellett áldoznom. A baráti érzést is meg kelle vesztegetnem, mely oly sok rosszban felemeli a lelket. Elkölcsönzém tehát kocsiját s, üresen állítám a n ablaka alá, hogy hirtelen elrobogjon, mid n a férj véletlen haza jött. F b l font szerencsekoszorút tettem a n szekrénykéjébe és felb szítém a féltékeny férjet.

207 Métélymorzsával pusztítám rakásra Kolozsi marháit, gyönyör lovainak sörétszemeket ereszték füleikbe és elvesztek mind. Egy éjjel megmérgezém halastavát, platánusait megfúrtam, s kénes t ereszték beléjük. Forró vízzel öntözém meg virágait, s hogy érhetett volna ezek miatt engem még a gyanú árnyéka is?

Minden elpusztult körükben. Kolozsi zött vad gyanánt élt, s csak egy csapás kellett még, hogy gy zelmem teljes legyen. Azonban nehézség gördült jól kiszámított tervem elé. Barkóczi, a hideg, komoly férfiú vonakodott elvállalni a kitüntetések. De t azzal altatám el, hogyha a nehéz id k elmúlnak s kedvez bbé alakul Kolozsira a bécsi vélemény, könny lesz az így meg rzött címeket barátja javára letenni.

Ezzel vigasztalám Kolozsi nejét is, s még nagyobb megnyugtására kivittem, hogy Barkóczival a kert véglugasában összejöjjen. Ekkor vezetem aztán az indulatos, t rrel fegyverkezett Márkot hozzájuk, mid n Barkóczi éppen a hálálkodó n nek esküvék, hogy így fog cselekedni.

210 A szörny esemény után Barkóczi egészen elvonult Kolozsitól, s nemes lelkét kizárólag a haza ügyeinek szentelte.

Én hátra vonultam s mid n mindenekelt Márk kisleánya jött ki, elrabortam t a holttesttel együtt s kend jét a tó színére dobtam.

Azóta – távozva Tokajból – titkosan élek két vén cseléddel e szigeten, egyetlen feladatomban, a bosszú gyönyörében.”

213 Az óra kilencet ütött.

– Ne mozdulj, szív – folytatá Margit –, mert kiteplek bosszútól megedzett keblemből. Hát azért áldoztam tizenkét évet életem javából, hogy most gyáván visszalépjek? Bosszú, bosszú! Ki ijedne meg önmagától?

215 E szigetről néztem Kolozsi felé naponként, innen lestem ki minden szeretetét, minden kis tárgyat, az utolsó pókig, melyhez még egy szálacska csatolta.

Beregi jószágaimban költséges vízgátakat, csatornákat alkottak tervem szerint a barátok, s a dühöngő ár elrontá a Rákóczi által készített Tisza-gátat, mely Kolozsi jószágát gyönyörű kertté emelte a víz fenékre. És nemsokára lápok úszkáltak ismét, káka terme az édeni vidéken.**

217 Megvesztegettem ebét, kilestem, midőn szobáját odahagyta és nevének arcképét pokoli torz-alakká égettem. Elrontottam mindent láthatatlan, rejtélyes módon, s bosszú lehellettem halált hozott környezetének.

Csak egyszer döbrent meg szívem ... leányán. Isten gyönyörű arccal áldta meg, szíve jó volt – de hiába. Márk leánya volt; kérlelhetetlen végzet határozott felette.

Ilyen időben lehetett volna leányom is – mindegy, annál inkább!

220 Lerágattam erkölcsének gyökerét, bevettem a bűnös gyönyörök tömkelegébe, hogy ilyen remek teremtmény undok romja gyanánt dobjam őt atyja karjába vissza, ha már nem tudok számára új kínt feltalálni, mert lelke minden iránt megfásult. És ezen perc is eljött. Elhoztam a leányt Bécsből, melynek szennyében neveltettem. Könnyeznem kellett a bukott angyal fölött; de hasztalan! . . . bosszú, bosszú! . . .

Az óra fél tizenet ütött.

– Most, most! – kiálta fel Margit –, szívem légy erős; most élvezed tizenkét évi vetésem gazdag aratását.

223 Ezzel hirtelen felugrott. A parton csónak állt; két vén cseléd ült benne lámpával, s Margittal csakhamar tova eveztek.

** A Rétközben még, most is fennállnak a hídfők, azon vonalon, melyen Rákóczi Újhelyből Kállóba szokott volt utazni; most víz lepi az egész vidéket s lápok úsznak rajta.

– Feszítsétek jobban a lapátot! Gyorsan, gyorsan – mondta a nő elfojtva. – Óh, mi rekkent az éj, mint égnek arcaim.

XII.

225 Kolozsi, Lórával, házának ajtajához ért, azon ifjú híve egész nyugtalanságával, mely oly sokáig fásult keblébe a szerelemmel újra visszatért. – Reszketve tette kezét a kilincsre, míg másik karjával a leányt gyorsabb haladásra kényszeríté. Minden percet pótolhatlan veszteségnek, minden lépést végtelen hosszúnak tartá, mely még elválaszta azon honos kis világtól, mely egész kényelemmel várt reá meleg és jól kivilágított szobájában, hol kedvesét egészen magáénak nevezheté. Úgy tetszett neki, hogy kincsével mindaddig csalóka tengeren jár, melyben vihar s rejtett örvény szörnye les rá, míg e kikötőbe ér, hol nem rabolhatja már meg többé senki.

S íme Lóra a küszöbön megállt.

227 – Nem szabad addig hajlékomba lépnem, – úgy mond – míg ezt meg nem mutatom. Ezzel fekete zsinórról függő emlékpénzt vont ki kebléből s tartá Kolozsi elé.

Kolozsi egy szórakozott s tévedez pillanatot vetett az emlékpénzre, de csakhamar, mintha szemei odatapadtak volna, merevülten bámult. Egyik kezével a kis ékszer ragadta meg, míg a másikkal betaszítá az ajtót, hogy világosság áramoljon belülr l reá.

230 – Ki akasztá ez emlékpénzt nyakadra, lány!?

– Gyermekségemt l hordom.

Hosszú szünet állt be. Hosszúnak kelle lenni a szünetnek, melyben egy ember egész érzélem-világa átváltozott.

233 Kolozsi arcán egy percig küzdött egymással a keser lemondás s a megnyugvás boldogsága, aztán a felgerjedt szenvedély emészt lángja elt nt, helyébe a fájó s mégis édes emlékezet ezüst felh je szállt. A vérnek múltékony ingerét legy zte a természet örökös szent szava.

Hosszant nézett a leány arcába, s mintha átváltozott volna az is, – oly ismer s, rég látott vonások tünedeztek fel azon.

235 Kolozsi szétterjeszté karját, derékon fogta a leányt, s zokogva rebegte elragadtatásában:

– Hála néked Isten! Hogy visszaadtad leányomat.

237 Kis vártatva Lóra a szobában ült, Kolozsi el tte térdelt s nehéz fejét keblén nyugtatta. – Most . . . most fejtsd már meg gyermekem azt a sok rejtélyt – s tovább zokogott.

A zokogás kihallott a házból.

240 A szoba ajtajának kett t fordult kulcsa.

– Mi ez? – mond Lóra figyelve.

– A szél zörget ajtónkon, s te azt hallgatod, leányom, míg nekem csak számodra vannak érzéseim.

243 – Óh, én félek! – viszonzá Lóra halkan.

– Kolozsi Márk! – szólt egy hang kívül – csak zokogj, zokogj. Örömmel hallgatja a jósn , ki sorsod el re megmondta, s betölté.

245 – Ez egyszer csalódtál, banya, mert ez a boldogság, s nem a fájdalom zokogása.

Lóra ijedtében szavát veszté, úgy reszketett.

247 – Engem el nem ámítasz sz szakállú buja gyermek. Meg akartál lopni, ugye, hogy kielégítsed ronda vágyadat; már arcod égett, lélekzeted szorult, azt hitted célnál vagy, s én gyermekedet dobtam karjaidba. Ha-ha-ha! . . . Keservesen esett, ugye?! Tudd meg, hogy ezt mind én tettem, én, Coronáro Margit!

– Margit! Visszajárnak-e a halottak? De ha elkárhozott lélek vagy, isten sokat meg fog bocsátani b neidb l, e kegyes cselekedetedért, hogy gyermekemet visszaadtad.

– S valóban örülsz neki?

250 – Óh, mondhatatlanul.

– Nohát, csak gyönyörködjél leányod arcában; ugye, angyali? – kezdé újra a rémes hang. – De lelke! . . . Bécs utcáinak aljas hölgye volt. És ezt mind Coronaro Margit tevé, ki n det ártatlanul gyilkoltatá meg veled, és élet-virágaidd leaszalta, mint a sirokkó.

Kolozsi megmerevült a rémületnek miatta.

253 – Valót beszél e n ? – ordított Lórát megragadva.

– Valót! . . . suttogá ez. – Óh, ölj meg . . . ölj meg!

255 – Nem, nem! Mindez csak pokoli káprázat; Margit régen, régen meghalt, leányom vízbe fulladt. El veletek! Érzem b vös mesterségeketek, fejem el van kábulva, lábaim nem bírnak.

– Margit él és itt beszél veled; leányod, esküszöm! nem fulladt a tóba, de én raboltam el, és neveltem azzá a mi, én, ki sorsodat vezettem.

257 – Óh, rettent n ! s te, rettent en ítél isten! Margit, Margit! . . . saját leányod tetted semmivé. Házatok lángjai közül mentém meg t, benne kívántam istent megengesztelni

vétkemért, melyet hitvány szolgák túlbuzgósága már súlyosabbá tett volt mikor a helyszínére érkezém, mint könnyelműségemben felgondoltam. Óh, Margit, megbüntetted az ég, tenleányod tette nyomorúvá.

– Tudom, rettenteni akarsz; ne félj, nem esem kétségbe. A szent csontokra esküvém bosszút.

– Margit, esküszöm, úgy van! Ah, de nem tudom mi lelt: roskadozok, agyam zavart, erőm fogy, meghalok; de oly igazán, mint isten könyörülete reményem – lányodat neveltem.

260 – Ah, egek! . . . – ordította Margit –, mit cselekedtem!? Leányom! Kolozsi, menj, siess az ablakhoz, nyisd meg, vagy törd be! Hah! Nem lehet, vastábláit én készítettem el, jaj, jaj . . . Ti meg fogtok halni. Kútba dobám az ajtó kulcsát, hogy biztosíthassam magamat a n i szívgyöngesége ellen. Kolozsi! Leányom! Az istenre, segítsetek! Nincs veszteni való idő: a kandalló kürtje el van zárva, a széneg megöl.

– Nem bírok már helyemben elmászni. Óh, fejem, fejem! . . . – nyögött Kolozsi Márk.

– Leányom, gyermekem! – sikoltott Margit, az ajtón dörögve egész erejéből.

263 – Leányod nyugodtan fekszik, nem is mozdul. Óh, óh . . . – szólt újra Márk töredezően. – Óh, óh . . .

Margit még mindig feszítte az ajtót, sürülten zörgette azt, véresre kaparta körmeit. Ordított, imádkozott, átkozódott, sírt, de szavára már nem felelt senki – a szoba néma volt.

265 Margit széteresztett hajjal, kuszált öltözettel rohant az éjbe.

A Kolozsi jószágot a mindig egyenes úton haladó Barkóczi kapta királyi adományul.

267 Kolozsi uram fészke kipusztult; a babonás nép holdvilágos éjszakán az átelleni szigeten magas, setét nyílalakat lát, széteresztett fátyollal, mozdulatlanul nézve Kolozsi háza felé.

A házat pedig messze kikerüli a vándor, s ha ki vigyázatlanul a Kolozsi nevet maiglan kimondja, siet bal hatását az ellenkezőleg igen szerencsének tartott Barkóczi név néhányszori ismétlésével elhárítani magáról.